

SZEMBESÍTÉS

rendezte: **Heather White, Lynn Zhang**
USA, 2017, 60 perc
angol, mandarin nyelven, angol és magyar felirattal

ÖSSZEFOGLALÁS

Yi YeTing a hatalmas kínai elektronikai ipar munkásaként minden nap veszélyes vegyi anyagokkal dolgozik. Miután kiderül, hogy leukémiában szenved, megpróbál kártérítést kérni munkaadójától, de ahhoz, hogy ki tudjon állni a jogaiért, alaposabban meg kell ismernie a helyzetet. Hamarosan rájön, hogy rengeteg fiatal sorstársa él az országban, akik szintén segítségre szorulnak. A betegek és családtagjaik összefognak, hogy ráirányítsák a társadalom figyelmét a problémára, és együtt küzdenek a biztonságosabb munkakörülményekért és a megfelelő törvényi szabályozásért. Különösen sok visszásságra derül fény az Apple egyik beszállítójaként működő Foxconn nevű cégnél, ahol az okostelefonok és tabletek összeszerelése és tisztítása közben használt vegyszerek rengeteg ember egészségét veszélyeztetik. Az érintett vállalatok nem örülnek annak, hogy az ügy nagyobb nyilvánosságot kap, ezért minden lehetséges módon próbálják akadályozni Yi YeTing tevékenységét.

TRAILER: https://www.youtube.com/watch?v=mL68rayV9_I

MIÉRT ÉRDEMES MEGNÉZNI A FILMET?

A Szembesítés felhívja a figyelmet a globális gazdaság problémáira, és fogyasztóként is érzékenyíti a nézőt. Az okostelefonok, tabletek és laptopok a diákok mindennapjainak részét képezik, a film segítségével azonban új ismereteket szerezhetnek ezeknek az eszközöknek a gyártásáról és eredetéről. Megismerhetik azokat a problémákat, amelyeket a világpiac működésének egyenlőtlenségei okoznak (területi egyenlőtlenségek, társadalmi egyenlőtlenségek, vagyoni egyenlőtlenségek), és elhelyezhetik saját magukat és a környezetüket ebben a rendszerben. A kritikai gondolkodás a feldolgozás során több irányban fejleszthető. A foglalkozás vezetője beszélgetést kezdeményezhet a munkavállalói jogokról és a kiszolgáltatott csoportok munkaerőpiaci kizsákmányolásáról, a népszerű márkákat előállító cégek tevékenységének kevésbé ismert árnyoldalairól, a vásárlói tudatosságról, valamint a dokumentumfilmek társadalmi mozgalmakban betöltött szerepéről. A film szereplői olyan stratégiákat mutatnak be, melyek segítségével a munkavállalók a gyakorlatban is felléphetnek a jogsértések ellen, ezért tanulságos lehet módszereiket és ezek hatékonyságát alaposabban megvizsgálni.

KULCSSZAVAK

munkajog munkakörnyezet mérgező vegyi anyagok

elektronikai ipar fogyasztói társadalom fogyasztói tudatosság

túlfogyasztás márka globalizáció Kína

aktivizmus dokumentumfilmmel rejtett kamerás felvétel

JAVASOLT FELDOLGOZÁSI IDŐ

45 perc

A FILM FELDOLGOZÁSÁNAK MENETE

FELVEZETÉS (5 PERC)

A feldolgozást érdemes olyan felvetéssel indítani, melyen keresztül a diákok megtalálják saját kapcsolódási pontjukat a témához. Ha az általunk használt elektronikai eszközök eredetéről beszélünk, kialakíthatjuk azt a személyes nézőpontot, melynek segítségével az elemzést érdekessé tehetjük. Mivel a film szereplői egy Európától távoli kultúrában élnek, fontos, hogy az itt bemutatott helyzetet globális összefüggéseiben is megértsék a tanulók. A bevezetés után rátérhetünk arra, hogyan határozzák meg a Távoll-Keleten dolgozó gyári munkások életét a nyugati fogyasztói igények.

Kínél van okostelefon vagy tablet a jelenlevők közül?

Mióta használjátok a jelenlegi telefonotokat?

Milyen okból és milyen gyakran vásároltok újat?

Elképzelhetőnek tartjátok, hogy a ti telefonotok is egy olyan gyárban készült, mint amit a filmben látunk?

FELDOLGOZÁS (30 PERC)

A feldolgozás első néhány percében nagy vonalakban járjuk körbe a filmben bemutatott problémát. Ennek során ellenőrizhetjük, hogy biztosan mindenki megértette a látottakat. A beszélgetésben felmerülhetnek olyan fogalmak, melyeket érdemes tisztázni ahhoz, hogy a diákok később megfelelő tájékozottsággal mondhassanak véleményt a témában.

Melyik országban játszódik a film?

Mit gyártanak a filmben bemutatott üzemekben?

Miért mondják a filmben, hogy „az elektronika alapvetően kémiai ipar”?

(Az elektronikai eszközök gyártása során különböző vegyi anyagok kerülnek felhasználásra. Ezek közül az anyagok közül sok mérgező, de az elhasznált termékek (e-hulladék) visszavétele és újrahasznosítása is komoly kihívás a cégek számára.)

Mi a munkások feladata a gyárban? Miért betegednek meg?

Milyen betegségeket okoznak a munka során használt vegyi anyagok? *(Idegrendszeri károsodás, leukémia, stb. Ha a diákok nincsenek tisztában a leukémia szó jelentésével, beszéljük meg velük.)*

Kik a filmben megszólaló szereplők? Mit tudunk meg róluk?

- a. **Xiao Ya** *(18 éves, szegény családból származik, több mint egy évig gyűjt arra, hogy Kantonba költözhessen.)*

Hogyan szerezte az arcán látható sebesülést és mire következtethetünk ebből?

(Gyerekként megégette egy petróleumlámpa; elképzelhető, hogy olyan szegények voltak, hogy még áram sem volt a házban, ahol lakott.)

- b. **Ming Kungpeng**

(26 éves, leukémiával diagnosztizálták, a kórházban öngyilkosságot követ el.)

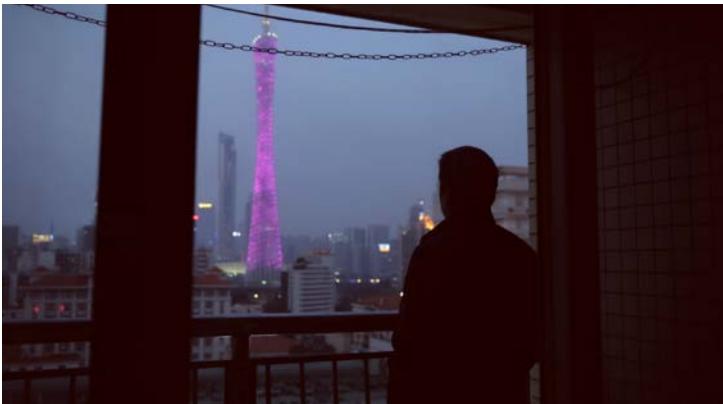
- c. **Yi YeTing** *(24 éves korában diagnosztizálták nála a leukémiát, korábban a katonaságban szolgált és harcművészeteket tanult, mindíg egészségesen élt.)*

Mit tesz Yi YeTing, mióta tudja, hogy beteg? *(Felveszi a kapcsolatot a többi megbetegedett munkással, tájékozódik a problémáról, megpróbál aktívan fellépni a munkakörülmények javításáért.)*

Mi a közös ezekben a szereplőkben? *(Fiatal, alacsony társadalmi státuszú, képzetlen, kiszolgáltatott helyzetben lévő emberek.)*

Hogyan viszonyulnak a betegek családtagjai a helyzethez?

(Ming Kunpeng apja mindenben támogatja a fiát, Xiao Ya családja távol a várostól távol él, a lány nem is akarja zavarni őket a gondjaival. Az egyik megszólaló sírva fakad, mert a munkájával éppen a szüleit szerette volna segíteni és most mégis úgy érzi, hogy nagy terhet jelent számukra. Érdemes ennél a kérdésnél megjegyezni, hogy a kínai családmodell hagyománytisztelő és hierarchikus, ahol az idősebb generációknak komoly tekintélye van, és a gyerekek egyik fontos kötelessége, hogy idős korukban támogassák a szülőket. Korábban 6-8 testvér sem számított ritkaságnak, de 1979-ben szigorú születésszabályozási intézkedéseket hoztak a gyereklétszám visszaszorítása érdekében, mert így próbálták kezelni a gazdasági problémákat és felszámolni a szegénységet. A családokban ettől kezdve jellemzően egy gyermek született, rájuk pedig még komolyabb felelősség hárult. Az előregedő társadalom és a férfiak javára elbillenő nemi aránytalanság miatt a 2000-es évek óta fokozatosan enyhítik a korlátozást.)

1. A MUNKA VILÁGA

A film olyan helyzetet mutat be, melyben a munkavállalók jogai sérülnek, mivel olyan munkakörnyezetben kell dolgozniuk, mely veszélyes az egészségükre. Az elemzés során vizsgáljuk meg, hogyan alakult ki ez a helyzet, és mit tesznek/tehetnek az érintettek hasonló szituációban. A Szembesítés gyakorlati példákat mutat arra, hogyan érvényesítheti egy dolgozó a jogait, milyen eszközök állnak rendelkezésére, de arra is, hogy mik lehetnek a buktatói az ilyen lépéseknek.

Kik azok a „migráns munkavállalók”? *(Azok a kínaiak, akik a jobb élet reményében elhagyják vidéki otthonaikat és a nagyvárosokba, ipari központokba költöznek, hogy ott munkát vállaljanak. A sokmillió migráns munkavállaló nagy része fiatal, akár tizenéves is lehet.)*

Milyennek írja le Xiao Ya a gyárban végzett munkát? *(Általában egy hónapig dolgoznak pihenő nélkül, nincsenek ablakok, a szagelszívót ritkán kapcsolják be, nem tud aludni.)*

Ha ilyen rosszak a körülmények, miért marad mégis a gyárban?

(Nincs más lehetőség, szüksége van a pénzre, rendszeren megkapja a fizetését, nem biztos, hogy tudja, milyen jogai vannak.)

Milyen lépéseket tesznek a megbetegedett munkavállalók?

(Kártérítést követelnek, megkeresik a megfelelő szakmai fórumokat, önkéntes felvilágosító munkát végeznek, a nyilvánossághoz fordulnak, aláírást gyűjtenek a benzol betiltására, kampányvideókat készítenek.)

Mennyire sikeresek ezek a lépések? Milyen problémák merülnek fel?

(A cégek nem válaszolnak a levelekre, továbbra is használják a veszélyes vegyi anyagokat.)

Hogyan jelenik meg a filmben a korrupció? Mi az a „kenőpénz”?

(A betegek gyanúja szerint a kórházban lefizetik a foglalkoztatási megbetegedéseket diagnosztizáló központ munkatársait azért, hogy a cég számára kedvező szakvéleményt adják.)

Hogyan segíti Yi YeTing a többi beteg munkást? *(Elmagyarázza nekik a jogaikat, előadásokat tart, segít megszerezni és kitölteni a megfelelő dokumentumokat.)*

Neki személyesen milyen nehézségei vannak? *(Nem hagyhatja el az országot, ezért Skype-on jelentkezik be egy konferenciára, nem engedik be bizonyos üzemegységekbe.)*

Hogyan reagál Terry Gou, a Foxconn vezetője a munkások panaszaira? *(A panaszoknak nincs alapja, a munkások csak színlelnek azért, hogy pénzhez jussanak, nem vesztegeti az idejét arra, hogy az érintettekkel beszéljen, nem akar pénzt adni olyannak, aki már meghalt.)* **Mi a véleményed erről a válaszról?** *(Ha a diákok korábban esetleg már tanultak vitakultúrát vagy logikát, próbálják meghatározni a válaszban rejlő érvelési hibákat.)*

Szerinted mit kellene tennie a cég vezetőségének ebben a helyzetben?

2. FOGYASZTÓI TÁRSADALOM

A film kapcsán megbeszélhetjük, hogy mit jelent a „fogyasztói társadalom” fogalma, és hogyan alakítja ez az igényeinket és a mindennapjainkat. A kérdéseket irányítsuk úgy, hogy a diákok ne csak a filmre, de a saját életükre és környezetükre is reflektáljanak.

Milyenek ábrázolja a film Kanton, a nagyvárost? *(Hatalmas épületek, neonfények, tömeg az utcán, az emberek idegenek egymás számára, sok a szórakozási lehetőség.)*

Mely cégek üzemeltetnek Kantonban gyárat?

Miért éri meg Kínában gyártani azokat az eszközöket, amik majd a világ távoli pontjain kerülnek a boltokba? *(Kínában olcsó és tömegesen alkalmazható a munkaerő, komoly nyersanyagforrások és komoly ipari háttér áll rendelkezésre.)*

Mik az előnyei és mik a hátrányai annak, hogy ezek a gyárak Kínába települtek? *(A befektetők komoly profitot remélhetnek Kínában, munkahelyeket teremtenek, de a munka körülményei nem mindig megfelelőek, komoly probléma a környezetszennyezés.)*

Ismersz olyan világmárkákat, melyeknek Magyarországon vannak gyárai? Mit gyártanak ezek, és hol adják el a termékeket? *(Mercedes – Kecskemét, Audi – Győr, stb.)*

Hogyan lehet információt szerezni egy adott termék eredetéről?

(Elovlashatjuk a vásárlói tájékoztatót, utánanézhünk az adott márka honlapján, érdeklődhünk közvetlenül a cégnél. Ha olyan cégtől vagy személytől vásárolunk, aki maga készíti/termeli az eladásra kínált árut, akár közvetlenül is meggyőződhetünk arról, hogy honnan származik a termék.)

Mit jelent a „fair trade” jelzés? Láttál már ilyet valamilyen terméken? *(Azt jelenti, hogy a termék méltányos kereskedelemből származik, azaz az előállítás során fizetett árak valóban kifejezik az anyagi és munkaráfordítást. Gyakran találunk ilyen jelzést például olyan élelmiszereknél, mint a kakaó, csokoládé, banán, kávé.)*

Honnan szerzik be a mobiltelefonokhoz felhasznált nyersanyagokat – különleges fémeket? *(Pl. arany, ezüst, palládium, nikkel, koltán érc – utóbbi Afrikában, leginkább a Kongói Demokratikus Köztársaságban bányásszák, azokon a területeken, ami a bonobók, gorillák és csimpánzok otthona is. Nem ritka, hogy a bányászat illegálisan zajlik és a környezetpusztítás – állatok és növények kiirtása – mellett kényszermunka, gyermekmunka is kíséri.)*

Hallottad már azt a kifejezést, hogy „fogyasztói társadalom”? Szerinted mit jelent?

Ha elég idő áll rendelkezésre és a diákok érdeklődnek a téma iránt, a filmhez lazábban kapcsolódó kérdéseket is feltehetünk.

Vettél már olyan tárgyat, ruhát, elektronikai eszközt, amire valójában nem is volt szükséged? Vajon miért vetted meg mégis?

Mi történik később ezekkel a termékekkel? *(A világon évente legkevesebb ötvenmillió tonna elektronikai hulladék keletkezik, és ennek csupán húsz százalékát hasznosítják újra. Az elektronikai hulladékok jelentős részét Kínában hasznosítják újra. Az esetek többségében védőfelszerelés nélkül dolgozva, súlyos környezet- és egészségkárosító körülmények között nyerik ki a hasznosítható nyersanyagokat az elektronikai hulladékból. Az e-hulladék feldolgozásának leghírhedtebb helyszínén, a kínai Guiju környékén a gyermekek vérében átlagosan 54%-kal magasabb az ólomtartalom, 80%-uk légúti betegségekben szenved.)*

Mit jelent a „Fekete Péntek”? *(A nagy leárazások és akciók napja, melyet 1965 óta tartanak az Egyesült Államokban a karácsony előtti időszakban.) És mi a Ne Vásárolj Semmit Nap? (Az utolsó péntek minden év novemberében, mellyel a szervezők a túlfogyasztás káros gazdasági és társadalmi következményeire hívják fel a figyelmet.)*

Fontos számodra, hogy milyen márkájú termékeket használj? Miért?

Mi a „márkahűség”?

Általában milyen tulajdonságokat kapcsolunk a filmben megjelenő, közismert márkákhoz – pl. Apple, Samsung?

DOKUMENTUMFILMES SZEMPONTOK ALAPJÁN TÖRTÉNŐ ELEMZÉS

Az elemzés során fontos hangsúlyozni, hogy a film nem csak dokumentál egy helyzetet, de maga is része a probléma megoldásáért folytatott küzdelemnek. A készítők szimpatizálnak a betegekkel és családtagjaikkal, és a nyilvánosság erejével hívják fel a figyelmet a visszásságokra. A feldolgozás során térjünk ki arra is, hogy az ilyen filmeket érdemes annak tudatában nézni, hogy az alkotók esetenként elfogultak lehetnek, ez pedig esetenként befolyásolhatja a szerkesztési döntéseiket.

Milyen dokumentumfilmes eszközöket használ a film?

(Interjúk az érintettekkel, látogatás a helyszínen – gyárakban, archív televíziós műsorok bevétele, szakértők megszólaltatása.)

Milyen környezetben készülnek az interjúk?

Milyen szakértői csoport megszólalása hiányzik a filmből? Vajon mi lehet ennek az oka? *(Az orvosok nem szólnak meg, pedig ők tudnák a leghitelesebben bizonyítani, hogy a munkások valóban a kémiai anyagoktól betegedtek meg.)*

Hogyan készülnek felvételek olyan helyeken, ahova nem engedik be a stábot?

Honnan ismered fel a rejtett kamerás felvételeket?

Szerinted indokolt a rejtett kamera használata? Mit ad hozzá ez a jelenet a témáról való tudásunkhoz?

Ha van idő rá, esetleg érdemes megnézni a film honlapját. Itt nem csak a filmről találunk információkat, de külön menüpontban azt is megtaláljuk, hogyan támogathatjuk anyagilag a betegeket és családjaikat, illetve csatlakozhatunk a technológia felelős használatért indított kampányhoz. Az alkotók ezzel aktivizálni szeretnék a nézőt, és megmutatják neki, mit tehet ő maga a probléma megoldásáért.

LEZÁRÁS (5 PERC)

Foglaljuk össze, hogy milyen új tudást szereztünk a film megtekintése során. Beszéljük meg, hogy ennek hatására teszünk-e valamit a saját életünkben.

Szerinted mi történt a film készítése óta a szereplőkkel?

Megnyugtatóan zárult a történet?

Mit tehet a mobiltelefonok vásárlója, ha nem akar olyan terméket venni, amit a filmben bemutatott körülmények között készítettek?

Tudnál erre jó megoldást javasolni?

Mit tehetünk, ha kevesebb elektronikai cikket akarunk vásárolni?

(Éljünk a szervizelés lehetőségével és vásároljunk cserélhető alkatrészekkel felszerelt eszközöket; kölcsönözzük azokat az eszközöket, amiket ritkán használunk; osztozunk a termékeken családtagjainkkal és ismerőseinkkel, stb.)

Van valami, amit változtatnál a saját életedben a film hatására?

AJÁNLOTT SEGÉDANYAGOK

OLVASMÁNYOK

12 tény, amit a far trade-ről tudnod kell. Tudatosvásárló.hu.

Online

Medvéné dr. Szabad Katalin: A fogyasztói társadalom és a pazarló fogyasztás.

In: A fenntartható fejlődés gazdaságtana. 2013. Tankönyvtár.hu. Online

Papp-Váry Árpád: A márkanév ereje. Szempontok a sikeres brandépítéshez. Dialóg Campus Kiadó, 2014.

Simányi Léna: Bevezetés a fogyasztói társadalom elméletébe. Replika. 51-52. (2005. november) 165-195. Online

Blog az elektronikai cikkekkel kapcsolatos fenntarthatósági hírekről:

<https://efigyelo.blog.hu/>

EGYÉB

A film honlapja: <http://www.complicitfilm.org/>

A Jane Goodall Intézet, az Afrikáért Alapítvány és a Védegylet Egyesület „Passzold vissza, tesó!” címmel közös kampányt indított a koltán-bányászat ellen és a használt mobiltelefonok biztonságos újrahasznosítása céljából:

<https://www.janegoodall.hu/mobilkampany>